

правового вибору в міжнародному житті, що особливо актуально для сучасної України в умовах російської агресії.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-287-9-18>

РОЛЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ЗАХИСТІ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Слугоцька Вікторія Михайлівна

*старший викладач кафедри соціально-економічних дисциплін
Комунального закладу вищої освіти «Барський гуманітарно-педагогічний
коледж імені Михайла Грушевського»
м. Бар, Вінницька область, Україна*

Надзвичайно велике значення для розвитку українського конституціоналізму мають перспективи розвитку громадянського суспільства в Україні. Досягнення стану громадянського суспільства означає наділення людей, незалежно від їх національності та статі, релігійної належності, кольору шкіри, їх суспільних інтересів і політичних уподобань, однаковими основними правами – і правами людини, такими як недоторканність особи, і громадянськими правами на участь в політичному та суспільному житті, на рівні умови підприємницької діяльності, а також правом на власну культуру.

Із цих підстав власне сутність громадянського суспільства визначають декілька моментів. Це суспільство, що володіє такими інститутами та політичною культурою, що дозволяють повноцінно реалізовувати права людини. Це суспільство добровільних об'єднань, розвинутої культури суспільного діалогу та вираження суспільної думки. Це суспільство відкритості, ідейного плюралізму та терпимості до інших поглядів. Проте це і суспільство, де ніколи не може бути силою нав'язані свої переконання, а противники громадянського суспільства, тобто ті, хто не сприймає його основні цінності, не мають можливості підірвати його основи [4].

Чинна Конституція України 1996 року не оперує поняттям «громадянське суспільство» [2]. Утім, це не означає, що Основний закон не врегульовує відносини між громадянським суспільством та державою. Про справедливості цього твердження засвідчує те, що в ході конституційного процесу пропонувалось навіть ввести в структуру Конституції спеціальний розділ «Громадянське суспільство і держава» [6].

Права людини складають власну систему цінностей особи у громадянському суспільстві і одночасно за допомогою прав утворюються і діють інституції такого суспільства. Людина – носій прав – виступає одночасно як об'єкт впливу відповідних інституцій і як суб'єкт участі у них. Права людини є підставою формування і функціонування деяких інституцій громадянського суспільства. Приміром, право на свободу об'єднань у політичні партії та громадські організації дозволяє людині реалізовувати свої інтереси, які співпадають з інтересами інших, за посередництвом такої інституції громадянського суспільства, як громадські об'єднання. Назване право фактично утверджує можливість існування відповідної інституції. Як зазначають А. Ф. Крижанівський та О. О. Крезе, якщо діяльність і функціонування інститутів громадянського суспільства може відбуватися поза межами безпосереднього правового регулювання, то процес їх утворення здійснюється лише у правовому середовищі [3, с. 25].

І. Динник, виділяє такі головні компоненти розвинутого громадянського суспільства:

- гуманітарний (людський) склад суспільства-вільні індивіди;
- соціальний (соціальний поділ суспільства на соціальні групи, прошарки, класи);
- економічний;
- духовний (наука, освіта, культура, релігія);
- інформаційний (засоби і форми інформації, громадська думка і т.д.);
- територіальне-управлінський (місцеве самоврядування);
- організаційний (різноманітні форми громадських і групових об'єднань) [1, с. 109].

Інститути та організації громадянського суспільства долучаються до формування і реалізації державної політики, демонструють здатність у відстоюванні невід'ємних прав громадян України на свободу та гідне життя. У вересні 2021 року Президент України затвердив Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства України на 2021–2026 роки [5], яка зазначає, зокрема, виключну цінність партнерства держави та громадянського суспільства для реалізації демократичних цінностей, закріплених Конституцією України, передусім свободи вираження поглядів і переконань, свободи об'єднання, участі громадян в управлінні державними справами тощо.

У 2020 році, за міжнародним рейтингом Freedom House [7], Україна є серед держав, що мають активне громадянське суспільство.

Отже, громадянське суспільство є важливим вираженням голосів громадян у будь-якому демократичному суспільстві. В основі громадянського суспільства включено реалізацію та захист прав людини. Разом з інститутами громадянське суспільство є колективним механізмом

захисту та затвердження основних прав та свобод людини й громадянина від будь-яких посягань. Обрання особами реалізації та захисту прав людини через інституції громадянського суспільства ґрунтується на правовій активності та усвідомленні ціннісного змісту відповідних прав.

Література:

1. Динник І. П. Громадянське суспільство як структурна складова взаємовідносин держави та суспільства в умовах глобалізації. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 19. С. 107–110.

2. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к / 96-ВР. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

3. Крижанівський А. Ф., Крезе О. О. Громадянське суспільство і механізм дії права: проблеми співвідношення і взаємодії / А.Ф. Крижанівський, О. О. Крезе. *Актуальні проблеми держави і права. Збірник наукових праць*. Одеса: Юрид. літ., 2003. Вип. 21. С. 22–27.

4. Пархоменко Н. Роль громадянського суспільства у захисті прав і свобод людини і громадянина. *Право України*. 2014. № 4. С. 116–125.

5. Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки: Указ Президента України від 27 вересня 2021 року № 487/2021. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text>.

6. Становлення громадянського суспільства в Україні: конституційний вимір. URL: <https://6aas.gov.ua/ua/proekty/articles/b/109-stanovlennya-gromadyanskogo-suspilstva-v-ukrajini-konstitutsijnij-vimir.html>.

7. Nations in Transit 2021. The Antidemocratic Turn. Freedom House. URL: https://freedomhouse.org/sites/default/files/2021-04/NIT_2021_final_042321.pdf.